

VIAXE Ó PAÍS CELSO EMILIO FERREIRO

Ramón Nicolás (2012).

Onde o mundo se chama Celso Emilio Ferreiro
(Vigo: Xerais)

A aparición dunha biografía rigorosa e exhaustiva sobre unha das figuras sobranceiras das letras galegas sempre é unha boa nova. Dende que o profesor Alonso Montero publicou *Celso Emilio Ferreiro. Estudio* (Ed. Júcar, 1982) transcorreron máis de tres décadas, e neste tempo ninguén se achegou dunha maneira tan completa ó poeta de Celanova. A faceta literaria é a dimensión máis coñecida da súa biografía, pero non tanto aspectos vitais ou a súa traxectoria política.

Ramón Nicolás (Vigo, 1966) é un investigador minucioso que nos ofrece unha cantidade inxente de datos e de documentación, pero na súa prosa hai un intento de non asoballar ó lector. A iso responde a estratexia de inserir pequenas narracións nas que ficcionaliza datos reais e de índole privada do escritor. Estas rupturas do discurso achegan pouco, pero son pequenos acenos que permiten baixar o nivel de atención.

O ensaio estrutúrase en capítulos asociados a fitos relevantes e, nunha boa parte dos casos, ós espazos físicos que el habitou. Non hai grandes saltos temporais e apóstase por unha secuencia vital dende a infancia ata a súa morte. Os primeiros anos de Celso Emilio Ferreiro ocupan as primeiras páxinas e, aínda que se achegan datos interesantes, conforman un capítulo menor. Ofrécenos a imaxe da súa familia, da vila de Celanova, das súas xentes ou dos vencellos familiares. A infancia non só é o paraíso perdido, senón fonte de inspiración ó longo da súa vida, como dan conta os artigos e tamén o poemario *Onde o mundo se chama Celanova*.

A mocidade representa unha etapa en que se revela a súa primeira formación no seo do galeguismo, ó que pertencía seu pai, como membro das Irmandades da Fala, e amigos da familia como Lois Porteiro Garea. O seu compromiso maniféstase na activa participación no seo das Mocidades Galeguistas de Celanova, das que foi membro fundador. Na organización levaron a cabo moitas actividades e proxectos, como a publicación de *Guieiro*, que constaba

de catro páxinas redactadas en galego e nas que exercían de directores Celso Emilio Ferreiro e Xosé Castro Arines. Son moi interesantes tamén os textos que se inclúen no apéndice final, algúns deles reproducidos integramente e que mostran un marcado antiespañolismo.

Seguindo o fío cronolóxico, a efervescencia da República dá paso a unha sublevación militar que remata nunha guerra na cal Celso Emilio participa co uniforme que nunca quereda levar. Refírense certos episodios curiosos, como a ocasión na cal estando na súa vila, por un permiso para visitar a nai enferma, profire nas rúas uns vivas a Rusia e é detido no convento de Celanova, un episodio que ten moito que ver co poema «Longa noite de pedra», que despois daría nome ó poemario. Outros episodios da época son desculpados polo biógrafo, como o texto publicado en *El Compostelano*, no que Celso Emilio fai unha loa franquista.

Na posguerra trasládase a Pontevedra como funcionario da fiscalía de taxas. O biógrafo desculpa ou pasa por riba o contacto con destacados falanxistas da cidade, a quen nomea, pero dos que non di a súa filiación, a mesma que tiña Celso Emilio neste momento, pois era membro da Falanxe. Botamos en falta o cotexo con publicacións recentes como *A memoria e o esquecemento. O franquismo da provincia de Pontevedra* (Xerais, 2010), onde Amoedo López ofrece unha interesante e documentada imaxe de Pontevedra e da intelectualidade coa que departía Celso Emilio nos faladoiros. Case unha década avenciñou Celso Emilio nesta cidade cunha participación moi activa na vida social e alí coñece a Camilo José Cela, co que manterá unha estreita relación, participando nas *Conversas poéticas en Formentor*, organizadas polo premio Nobel. Desta época son dous libros en castelán: *Al aire de tu vuelo* e *Bailadas, cantigas y donaires*. Unha das interesantes accións nas que colabora, xunto con Sabino Torres, Emilio Álvarez Negreira e Cuña Novás, é na colección Benito Soto.

Na cidade de Vigo estreita relacións co galeguismo e comeza a colaborar en revistas como *Alba*, que dirixía R. González-Alegre. Pouco despois sae *O soño sulagado* (1955) e a continuación *Longa noite de pedra* (1963), que ocupa un capítulo destacado desta biografía. Sabemos a través da documentación achegada sobre a súa recepción, da xénese ou do éxito da edición bilingüe publicada en *El Bardo* (1967). Este poemario, publicado en galego na colección Salnés, que dirixía xunto a Fernández del Riego e a Emilio Álvarez Blázquez, foi a súa consagración como poeta. É moi interesante o descubrimento que fai o biógrafo dun corpus do autor practicamente inédito de relatos curtos, pertencente a esta época, que darían para un volume, ó igual que se obtería outro de ensaios e textos políticos.

Neste capítulo préstase atención ás súas facetas literarias e políticas, pero hai poucos datos sobre as actividades económicas de Celso Emilio, sobre a súa mala xestión profesional que están na cerna da súa viaxe a Caracas, segundo algunhas fontes que o biógrafo non sinala, nin para rebatelas nin para confirmalas a través de documentación. É a faceta política a que máis peso asume nesta treito da biografía e coincide co momento en que o de Celanova cambia a súa filiación da FET das JONS para aproximarse primeiro ó PCE e logo á UPG. Estas dúas formacións son as encargadas de renderlle unha homenaxe de despedida en Ourense, no Hotel Roma, que se converte nun acto político contra o asolagamento de Castrelo de Miño.

E de Vigo a alén mar, a etapa en Caracas, que é un dos episodios máis sinalados na vida de Celso Emilio e tamén nesta biografía. Caracas serve de salvación, alí traballa no seo da colectividade e leva a cabo proxectos de seu como a fundación da Agrupación Nós, unha entidade que pretendía orientar nun sentido claramente nacionalista á Hermandad Gallega. Pero co tempo prodúcese a súa expulsión e os problemas co mundo da emigración inspiran *Viaxe ao país dos ananos* (1968). Sen dúbida non debeu ser doada a experiencia en Caracas e os momentos difíciles pásaos no Junquito, un lugar situado a 60 km de Caracas, cun bosque atlántico e cunha poalla frecuente, que o axudaba a mitigar a saudade. Ante esta situación son M.ª Victoria Fernández-España e Felipe Armesto os que axudan a preparar o seu regreso, pero antes aínda traballa un tempo na oficina do presidente Rafael Caldera.

Na súa volta asenta en Madrid, onde ten que facer moi diferentes traballos para vivir. Moi axiña toma contacto coa intelectualidade e comeza a frecuentar faladoiros, colabora no *ABC* e chega a marcha da UPG, formación da que xa estaba afastado en Caracas, e que non vía con bos ollos a súa actividade no Ateneo, onde estaba á fronte dunha sección. O seu devir político remata no seo do PSG, liderado por Xosé Manuel Beiras, e por este partido preséntase ó Senado na Candidatura Democrática Galega. Desta etapa é o poemario *Onde o mundo se chama Celanova* (1975), título co que se xoga para dar nome a esta biografía.

Finalmente chega a homenaxe póstuma o día do seu enterro, en 1979, pero a biografía non remata aí, porque tampouco o fai a figura de Celso Emilio. Por iso hai un capítulo dedicado ás amizades que, nalgúns casos, non se mantiveron no tempo, como Ramón González-Alegre, Fernández del Riego, Cunqueiro ou Luís Seoane; outros como Ferrín, Manuel María, Cela ou Alonso Montero foron incondicionais do de Celanova. E, naturalmente, non podería faltar a figura de Moraima que o acompaña en boa parte da súa peripecia vital e á

que se lle dedica un capítulo de seu nesta biografía. Con ela péchase atinadamente esta biografía, que engade un apéndice fotográfico e documental nas últimas páxinas.

Estamos, pois, ante unha biografía ben construída, que achega moita documentación ata o momento descoñecida, moitas cartas cruzadas e que tamén recolle moitos testemuños orais, aínda que son sempre de amigos do autor, polo que as súas opinións hai que tomalas non sen certa cautela. É moi interesante ver como actuaba a censura, as relacións e friccións dos grupos culturais do momento, a importancia de musicar os seus poemas que o fixeron chegar ó gran público e tantos outros aspectos que non podemos condensar nesta breve recensión. Sen dúbida, un libro imprescindible, moi exhaustivo e moi necesario.

MARÍA DOLORES VILLANUEVA GESTEIRA
Universitat de Barcelona